

HET INDISCH NIEUWS

N.V.
„HET INDISCHE NIEUWS”
Directeur G. de Pree
Hoofdredacteur:
L. F. T i j m s t r a

Bureau Redactie en
Administratie:
Vondelstraat 125
Telefoon 391429
'S-GRAVENHAGE

Geïllustreerd Weekblad uitsluitend gewijd aan de Overzeesche Gebiedsdeelen

Op het kruispunt van

Eeuwen en Continenten

De weg voor Indië.

Wij bevinden ons op een kruispunt van eeuwen, en van levensvormen. Dit geldt wel bijzonderlijk voor Indië, dat bovendien nog ligt op een kruispunt van continenten.

De vraag werpt zich op, welken weg Indië nu zal of moet inslaan. Welke staatsrechtelijke en politieke vormen zullen het geschiktste zijn voor den inhoud der gecompliceerde maatschappelijke realiteit, die men in Indië aantreft? En met dezen inhoud doelen wij dan niet slechts op materiele elementen doch tevens op idealen, op de ethica, die even reëel kan zijn als de concrete feiten.

Onder de vele brochures, die thans over Indië en zijn problemen het licht zien, verdient ongetwijfeld die van Dr. J. W. Meijer Ranneft als een der eersten genoemd te worden. Alleen al, omdat hier een man aan het woord is van erkende deskundigheid en langdurige Indische ervaring. Dr. Meijer Ranneft heeft als oud-voorzitter van den Volksraad en van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen geruimen tijd den vinger gehad op den polsader van het Indische leven en streven.

Daarenboven getuigt zijn brochure „De weg voor Indië” van een eerlijkheid, die geen heilige huisjes en gevoeligheden schuwt. Dit kan soms van beteekenis en waarde zijn.

Het ligt uiteraard niet in onze bedoeling deze brochure op den voet te volgen of zelfs maar in hoofdtrekken te bespreken. Enkele punten echter leverden aanleiding tot nadere beschouwingen, waarbij overigens geenszins stelling wordt genomen voor of tegen het politieke standpunt van den auteur.

Diversiteit van politieke stroomingen.

Het is zeker dienstig, dat eens de stroomingen worden gedefinieerd, die zich op het gebied van de staatsrechtelijke hervormingen kenbaar maken. Dit werkt verhelderend. Dit kan tevens de

bouwstenen leveren voor het platform, waarop discussie mogelijk wordt.

Meijer Ranneft ziet in Nederland eigenlijk slechts twee standpunten. „Het eerste is dat der Inheemsche nationalist en hun Nederlandsche vrienden. Het bedoelt een vrij of bijna vrij Indië, dat dan met opzet Indonesië genoemd wordt, democratisch geregeerd door Indonesiërs, van

Luitenant-Generaal L. H. van Oyen,
Commandant van het
Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger.

wie verwacht of gehoopt wordt, dat zij vrijwillig zullen samengaan met Nederland. Voor Nederland is in dat Indonesië eerst nog wel plaats als hulp en later blijvend als onbeduidende gedulde minderheid, maar aan het Indonesisch karakter van het land mag dat niet afdoen.

Het andere Nederlandsche standpunt bedoelt, voor zoover de bekende verklaring van H.M. de Koningin dit toelaat,

een duidelijk vasthouden aan de niet-zelfstandigheid van Indië, dat men echter zoo noodig wel Indonesië wil noemen en waarvan bij voorbaat en in beginsel wordt aangenomen, dat het zich later tot een vrij Indonesisch Indonesië zal ontwikkelen.

Tusschen deze stroomingen liggen allerlei nuances, waarbij het meningsverschil gaat over de mate, waarin aan die Indonesiërs reeds direct die vrijheid kan worden gegeven.”

Tegenover deze twee standpunten in Nederland stelt Meijer Ranneft dan een derde: het Indische.

Deze Indische opvatting is „dat Indië-zooals-het-was zelfstandigheid zal genieten, doch binnen de grenzen van het Rijksverband. Het bedoelt een snelle ontwikkeling van Indië, sneller zelfs dan onder andere stelsels mogelijk is, doch zonder omwenteling van bestaande verhoudingen. Het bedoelt snelle en breede ontwikkeling van Indonesiërs en de Indonesische samenleving, naast, niet in plaats van, de Nederlandsche in Indië.”

Het grootste bezwaar, dat tegen deze indeeling van Meijer Ranneft kan worden ingebracht is niet zoozeer een zekere subjectiviteit van formulering — deze is welhaast onvermijdelijk en zeker te verwachten in een brochure van dezen aard — doch wel haar onvolledigheid. Voornamelijk de definitie van „het Indische standpunt” is te simplistisch.

Indië onderscheidde zich juist van het moederland doordat bij een relatief grotere groep een rijkere schakeering en fijnere nuanceering in de politieke en staatsrechtelijke ideeën bestond. Daarenboven waren de opvattingen sterk gefractioneerd. De kringen der ondernemers gevoelden zeer pijnlijk, vooral sedert de instelling van de luchtverbinding en van het radiotelefonisch contact, de rechtstreeksche inmenging van Holland uit. Hun belangstelling lag voornamelijk op economisch gebied. Hun aspiratie naar grotere bewegingsvrijheid, gesproken uit ervaringen in het particuliere bedrijfsleven, transponeerden zij op staatkundig terrein. Voor zoover ze zich daarbij ontworstelden aan de oorspronkelijke economische motieven, bleven hun desiderata toch uitsluitend de verhoudingen tusschen de verschillende deelen des Rijks betreffen.

Mannen van het Binnenlandsch Bestuur zagen het probleem meer uit het gezichtspunt van decentralisatie, van een

meerdere of mindere mate van zelfbestuur voor bepaalde gebieden binnen de grenzen van Nederlandsch-Indië zelf.

De inheemsche nationalististen zagen het vraagstuk voornamelijk van de zijde van de „indianisatie” en van zelfbesturende gewesten alsook van zelfbestuur voor Indië in zijn geheel (petitie Soetardjo). Bij hen bestond vrijwel geen belangstelling en althans een gering begrip voor gegeven economische en financieele betrekkingen.

Men kan dus zeggen, dat er een kaleidoscopisch beeld van uiteenlopende desiderata was. Er waren verlangens, doch veelal vaag en met een sterken inslag van sentiment. Tot het rapport Visman in December 1941 verscheen, waren de verschillende desiderata niet of weinig scherp en concreet gestipuleerd. In ieder geval waren ze fragmentarisch. En het mag wel een zeer delicate taak heeten, wenschen van de meest uiteenlopende natuur: op economisch gebied, op het terrein van binnenlandsch bestuur, op dat der opvoeding en cultuur en der inter-gewestelijke structuur en wat dies meer zij, in een „eenheidsprogramma” samen te vatten. Nog kiescher wordt het, dit programma dan voor te stellen als de affiche van een bepaalde groep. Men loopt op deze wijze gevaar zoo sterk te abstraheeren, dat het aaneengevoegde en gesublimeerde gedachtencomplex geenerlei werkelijke steun bij bestaande groepeerings vindt.

Dit is een moeilijkheid, waaraan straks de Rijksconferentie het hoofd zal hebben te bieden.

Deze zwaarigheid heeft Meijer Ranneft in zijn brochure *niet* tot uiting gebracht. Zijn globale schematisering ontbeert de vereischte discriminatie. Daarbij komt, dat er, ook op ieder onderdeel, verschillende „Indische standpunten” zijn!

Wil men de aanstaande Rijksconferentie doen slagen — en zij *moet* slagen, in het belang van het Koninkrijk — dan diene men de zaken realistisch en vooral niet te simplistisch voor te stellen. Een duidelijk besef van de diversiteit der maatschappelijke verlangens zal ons be-

hoeden, zoowel voor steriele discussie als voor stipuleeringen, die geen pijlers vinden in bestaande overtuigingen en inzichten.

o

Verhelderend voor het Nederlandsche publiek is bepaald het Hoofdstukje „Indische feiten”. Het zal goed zijn voor den moederlander, in zijn hoofd te prenten, dat Indië, ook vóór dezen oorlog, arm was, arm, ondanks de rijke gaven der natuur, dat Indië's leven ingewikkeld was en dat het land uitzonderlijk snel evolueerde.

Geestelijke processen bij inheemsche intellectueelen.

Belangwekkend is Meijer Ranneft's verklaring van de geestelijke stroomingen onder de jonge Indonesiërs hier te lande. Hun nationalisme vloeit, volgens den auteur, daaruit voort, „dat de Regeering voortdoezelend in negentiende eeuwsch *laisser-faire-optimisme*, in gebreke bleef zich te bemoeien met de opvoeding van „juist dit deel van Indië's intellectueele jeugd.” „Ondanks de vaak roerende zorgen hunner ouders, zijn zij gedwongen tot armoedig leven in een veel rijker maatschappij dan waaruit zij voortkomen. Onweerstaanbaar doordringt, ja verwingt dit hun geestesleven en drijft hen naar min of meer revolutionair extremisme.”

Hiermede snijdt Meijer Ranneft een probleem aan, dat inderdaad de grootste belangstelling van Regeeringswege verdient. Hij legt den nadruk op materiele factoren. Wij voor ons zien de mogelijkheid, dat ook het innige contact met een andere, voor hen toch min of meer vreemde, cultuur, met een hen vreemde levenshouding, een rol speelt. Het is denkbaar, dat zich psychische processen ontwikkelen alleen al tengevolge van het leven in een vreemd cultureel milieu. Er is hier een taak voor cultuur-sociologisch onderzoek. Een dergelijke studie

zou derhalve niet alleen de door Meijer Ranneft genoemde materiele doch ook de juist aangestipte louter psychische verschijnselen dienen te bestudeeren. Wellicht zou er voor de Regeering in deze aanleiding bestaan, een commissie te benoemen van eenige onzer beste sociologen en psychologen, om dit vraagstuk te bestudeeren.

Dit zou dan een eerste stap kunnen zijn op den weg naar de toegepaste sociologie, die Meijer Ranneft in ander verband in zijn brochure bepleit.

Alwie wel eens een „*cri de coeur*” heeft gehoord van de inheemsche intellectueelen hier te lande, zal een dergelijk werk slechts van harte kunnen steunen en toejuichen.

Tegenover deze groep van Indonesische jongeren hebben wij een eereplicht. Hun geestelijke en psychische moeilijkheden zijn onvergelykelyk veel grooter dan die van den „*totok*”, die in Priok voet aan wal heeft gezet. Zij zien zich niet alleen geplaatst tegenover een Westersche wetenschap, doch ook tegenover een Westersche samenleving en cultuur. Losgerukt uit het familieverband, losgerukt uit de hun vertrouwde omgeving, komen zij in aanraking met een gansch andere levenshouding. Voor het overgrote deel beschaafde en fijnbesnaarde jongelingen, zijn zij uiterst ontvankelijk voor de bonte impressies, die het oude Europa hun biedt.

Het gaat niet om een goedkoop gebaar of om doelbewuste beïnvloeding. Het gaat om een diep menschelyk medeleven. Er moet een poging worden ondernomen om deze jonge Indonesische intellectueelen met begrip en medegevoel tegemoet te komen bij den schokkenden overgang naar de Westersche wereld van wetenschap, ethiek en wereldbeschouwing. Of opname dezer jongelieden in bepaalde hiertoe gequalificeerde kringen of andere middelen de meest aangewezen oplossing zijn, zal het sociologisch onderzoek moeten uitwijzen.

Doch zeker is, dat voor deze jongelieden, dien toch later als „*trait d'union*”

Nederlandsche Vrijwilligsters komen aan in Australië. — Zij vormen de voorhoede van duizenden, die ongeduldig wachten om aan den wederopbouw van Indië haar krachten te wijden.

tusschen Oost en West zulk een onschatbare rol voor het Koninkrijk is toebedeeld, iets gedaan moet worden. Niet alleen iets, doch liefst véél!

o

Het betoog van Meijer Ranneft over de verschillen van levenspeil tusschen de onderscheidene lagen der Indische maatschappij kunnen wij niet bewonderen. Het gaat niet zoozeer om de portée van zijn uiteenzetting, als wel om de argumentatie. Er waren heel wat steekhoudender redenen aan te voeren geweest, die deze verschillen kunnen verklaren en, zoo men wil, rechtvaardigen. Wellicht ware het pleidooi voor het moederlandsche publiek wat tactischer in te kleeden geweest. Een Nederlander kan zich nu eenmaal moeilijk op korten termijn indenken, dat het levenspeil van miljoenen in het Oosten op gansch ander niveau ligt dan hier. En misverstand in deze geeft maar al te licht aanleiding tot demagogische activiteit.

„The King can do no wrong!”

Een laatste opmerking zij gewijd aan een formeele kwestie, die nochtans van het grootste gewicht is. Ook de heer Meijer Ranneft refereert aan de bekende rede van H.M. de Koningin op 6 December 1942 voor Radio Oranje, waarin een nieuwe Rijksstructuur en een Rijksconferentie in het vooruitzicht werden gesteld.

Deze rede is zoo langzamerhand het uitgangspunt geworden voor de meest uiteenlopende stroomingen en politieke bewegingen.

Men beroept zich, ter verwezenlijking van eigen politieke strevingen, op een rede van de Koningin. Waarbij men er dan vooral den nadruk op legt, dat de hooge persoon van Hare Majesteit zelve bepaalde beloften zou hebben gegeven.

Dit is, o.i., een bedenkelijk verschijnsel. Men poogt hier, bewust of onbewust, door een beroep op de persoon van de vorstin, Hare Majesteits figuur in een politiek debat te betrekken. Dit is constitutioneel en tactisch uit den boeze. Men vergenoege zich ermede, te wijzen op een verklaring van de Kroon, die, óók in Londen, tenslotte handelde onder verantwoordelijkheid der ministers. „The King can do no wrong!” zij het devies voor allen, óók in de gedachtenwisseling over en op de aanstaande Rijksconferentie!

T.

6 Kaarsen voor Indië

Een Apologie

Er is maar één criterium voor de innige liefde voor eigen land. Dat is het begrip, het aanvoelen van schoonheid en sfeer van landschap en milieu.

Hebt gij, Nederlander, oog voor den knoestigen denneboom langs den zandigen landweg op de Veluwe? Daar langs den ouden Hessenweg staat hij. De tred van duizenden is langs hem gegaan. De tred is verwaaid door de jaren en eeuwen als de zandkorrels van het pad. Toen gij nog in uw prille jeugd jaren onschuldigen spelensmoe des nachts veilig in uw beddeken laagte, stond daar in den donkeren nacht diezelfde den. De wind en de regen geeselden zijn stam en takken. Hij stond er eenzaam in den donkeren nacht, terwijl gij in uw beddeken laagte.

Die den is wijs en oud. Ziet ge, hoe hij uiterlijk norsch, maar begrijpend het tijdelijk gewoel langs zich laat varen? Een verlate landman gaat langs hem over den stoffigen weg. Een jong meisje trekt frivol op haar fiets voorbij. De stappen van vreemde soldaten kwamen en gingen. De den stond daar. Vergroei met den zandigen bodem. Vergrijsd met het ijzermos, dat zijn schonkige lijf bekleedt. Die grijsheid is zijn wijsheid. De schilferende schors zijn schoonheid.

Of herinnert ge U niet die weide met het grappige ronde bruggetje over de

sloot? Die weide is als een filmdoek. Zij is wisselend van beeld en aangezicht. Op den vroegen Meimorgen ligt er het maagdelijk nevelenwaas. De droppen aan de grashalmen pinken oolijk tegen het eerste zonnelicht. Grauw en grijs ligt diezelfde weide daar in den herfstigen middag. Vroolijk dollen er de kalveren in de zomerweelde. En onder het bruggetje glijdt traag de waterstroom. De sloot, zij is nooit uitgelaten en vroolijk. Zij is kalm en diep, traag en onbeweeglijk als een oude filosoof.

Daar, dat oude molentje aan den steenweg! Traag kleppen zijn wieken in den milden bries. Op een donkeren, druilrigen, windstillen dag schreien zijn naakte armen tragisch in de wijde lucht. De verweerde molenmuur is als het geblaas van een stroeven grijsaard. Maar als een milde grijsaard staat hij daar, als spelen aan zijn voet de kinderen van den mulder.

Ge voelt het, nietwaar, Nederlander?

Wel, dan verstaat ge ook den harte-kreet van Laurens van Sint Laurens.

Laurens van Sint Laurens, Leonhard Huizinga, heeft een ruim hart en een fijnbesnaard gemoed. Laurens van Sint Laurens is een schrijver. Een auteur van formaat. Laurens van Sint Laurens heeft een zwaren tijd doorgemaakt als wij

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Oost Indië, Jhr. Mr. A. W. L. Tjarda van Starckenborgh Stachouwer, is na ruim drie jaren in Japansche gevangenschap te hebben doorgebracht, in Nederland aangekomen. — Zijne Excellentie werd op het vliegveld Welschap bij Eindhoven namens H.M. de Koningin verwelkomd door H.K.H. Prinses Juliana. Tevens waren ter begroeting aanwezig Zijne Excellentie de minister-president, Prof. Ir. W. Schermerhorn en Zijne Excellentie de minister van Buitenlandsche Zaken, Mr. E. N. van Kleffens.

Op de foto rechts: H.K.H. Prinses Juliana in gesprek met een Britschen vliegerofficier. links: de landvoogd.

Abonnementen

op dit blad
kunnen worden voldaan op

POSTREKENING

8 5 3 6 9

*

„HET INDISCH NIEUWS”

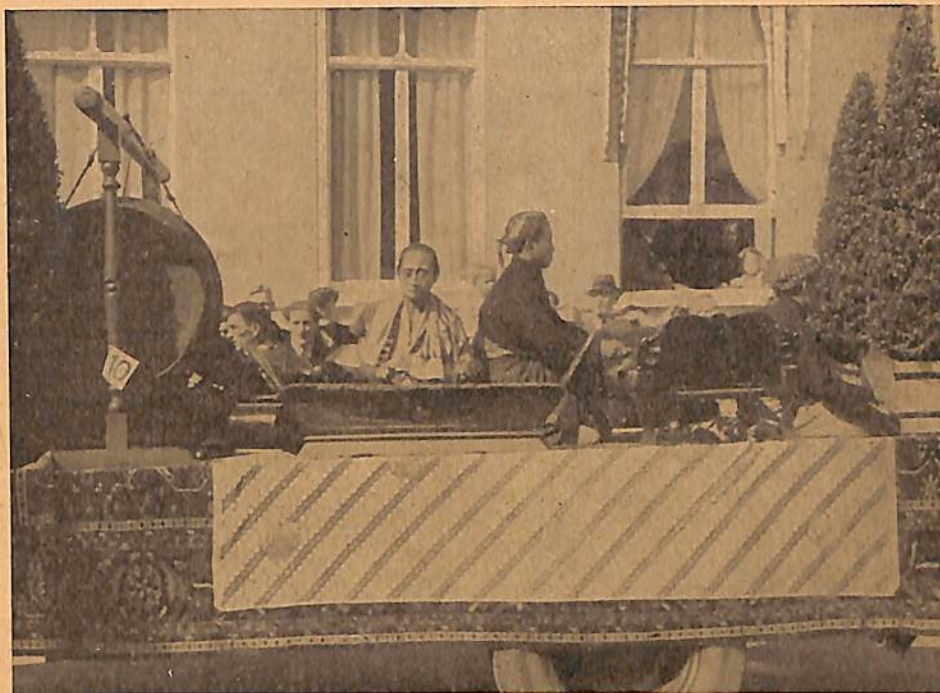
’s-Gravenhage

allen. Hij heeft honger geleden in het groote Amsterdam, dezen winter, toen de vijand onze mannen ronselde en wegvoerde als slaven. In dezen winter, toen er geen brood was om met vrienden te breken. Toen er geen vuur was om de handen te warmen. Maar Laurens van Sint Laurens schreef met verkleumde vingers, zooals eens op zijn Brusselsche zolderkamertje Multatuli zijn gloeiende volzinnen neerschreef. Laurens van Sint Lauréns heeft de hartepijn van iederen rechtgeaarden Indisch-gast, die den schoonen Archipel daar verre liefheeft.

In de benauwdste uren van ons volksbestaan, in de smalste uren van zijn leven, stuurde Laurens van Sint Laurens een hartekreet de wereld in. Hij had nog een zestal kaarsen, of waren het de kaarsen, waarom hij eens in een dagbladannonce den welwillenden medeburger smeekte? Goed, hij had of kreeg zes kaarsen. En deze kaarsen wijdde hij aan Indië.

Terwijl het Nederlandsche volk leed en hongerde, leed en schreef Laurens van Sint Laurens, die als oud Indisch-gast uitkeek over de trieste grachten van het oude Amsterdam. Keek naar het verre topaas van dat eilandrijk in het Oosten.

Hij zag Indië in den geest, uit zijn hooge kijkpost op Poeloe Weh. Hij zag

De Indonesische wagen met gamelan-orkest, die in den optocht op Koninginnedag in de Residentie een aardig figuur maakte.

Een snapshot van de „bemanning” van den Krontjong-wagen.

den Preanger, hij zag de glinsterende sawahs, hij proefde den zilten tropenwind. En hij schreef het lied van zijn hart: Zes kaarsen voor Indië.

○

Och, nee — een meesterwerk is het niet. Maar een stuk proza, gegoten uit het boordevolle hart en diepe gemoed.

De Indisch-gast, die het leest, geraakt weer onder de oude bekoring, voelt de heimwee opstijgen als een heete walm: terug naar Indië! De Nederlander ondergaat de suggestie van het Verre land, en wordt opgewekt om in die contreien zijn

werklust en liefde uit te gieten voor ons groote Koninkrijk.

Zes kaarsen voor Indië is nog meer dan een liefdesbekentenis en een heimweekreet. Zes kaarsen voor Indië is een strijdkreet: Te wapen voor Indië! Het werd geschreven in de eerste dagen van dit jaar, zoo zwanger van onheil en elende. Het verscheen illegaal in Maart 1945. En beleefde sinds dien een tweeden, thans legalen druk.

○

En dan is daar Albert Helman, die in het Amsterdamsche Parool een pijl slin-

gert naar onzen Laurens van Sint Laurens. „Zes pitjes voor Toewan Besar” noemt Helman spottenderwijs het geschrift. Huizinga is volgens hem specifiek Hollandsch, kapitalistisch, imperialistisch en conservatief.

Het eerste pitje, dat hij voor den Indonesiër zou willen ontsteken, zou hij willen vullen met echte petroleum. Maar dit gaat niet, want, hoewel Indië heel wat aardolie oplevert, behoort deze niet aan de Indonesiërs, maar aan de exploitanten en aandeelhouders in Europa.

Het tweede pitje vult hij met minjak, met klapperolie. Ook dit zal niet gaan, want de klapperboomen behooren aan den Toewan Besar, die van de olie vet

Ook de West was vertegenwoordigd op de Koninginnefeesten.

en zeep maakt, bestemd voor een ver, koud land in het Noorden.

Het derde pitje is met katjangolie te vullen. Dat zou gaan, als de Inlander de pinda's maar missen kon. Hij heeft ze n.l. hard noodig als noodzakelijke aanvulling bij het handje vol rijst, voldoende voor zijn levensonderhoud.

En zoo gaat het maar door.

Ik wil niet met Albert Helman discussieeren over de vraag sinds wanneer alle klapperboomen in Indië aan den Toewan Besar behooren. Ik wil zelfs het woord niet tot hem richten. Omdat verdachtmakingen nu eenmaal op een terrein behooren, waar ik me niet thuis gevoel.

Maar ik richt mij tot den lezer met gezond gevoel en helder oordeel. Leest „Zes kaarsen voor Indië" en oordeelt, of hier niet iemand spreekt, met sereene liefde en groote toewijding over het land van zijn hart!

Zeker, Laurens van Sint Laurens schildert ons niet slechts het land. Hij verdedigt ook ons beleid. Hij geeft toe, dat er fouten zijn gemaakt, maar houdt als Nederlander staande, dat wij er ook veel goeds hebben verricht en... nog hebben te verrichten!

Eenig bepaalder politiek standpunt neemt hij niet in!

Het is wreed en onzinnig, ja kwaad-

willig, hem op grond van dezen zang van het gemoed, dezen roep van het heimwee-hart te stempelen tot imperialist.

Even dwaas als het zou zijn den op-rechten minnaar van onze Veluwezoom of Hollandsche weiden te betichten van reactionnair kapitalisme.

Slechts giftige geesten hooren niet den edelen klank van de harp, voelen niet den heeten adem van den reinen harts-tocht.

Laurens van Sint Laurens, wij waardeeren uw schalmei. Laat haar klinken over de blonde stranden, als oproep tot het nieuwe, jonge Nederland!

T.

De sierlijke en zinrijke dansen van het Oosten zijn ook voor de Westerlingen een bron van leering en vermaak.

Boven: Eenige opnamen, gemaakt tijdens de opvoering van een golek-dans (poppendans). Suggestief, met fijne gebaartjes typeert de Indonesische danseres de coquetterie, die ook der Oostersche vrouw niet vreemd is.

Onder links: De spectaculaire Tarih Piring, de dans, die de apotheose pleegt te vormen van den rijsttoogst op Sumatra.

Onder midden: Een Minahassische vertolking van de Menari (Ilefdesdans).

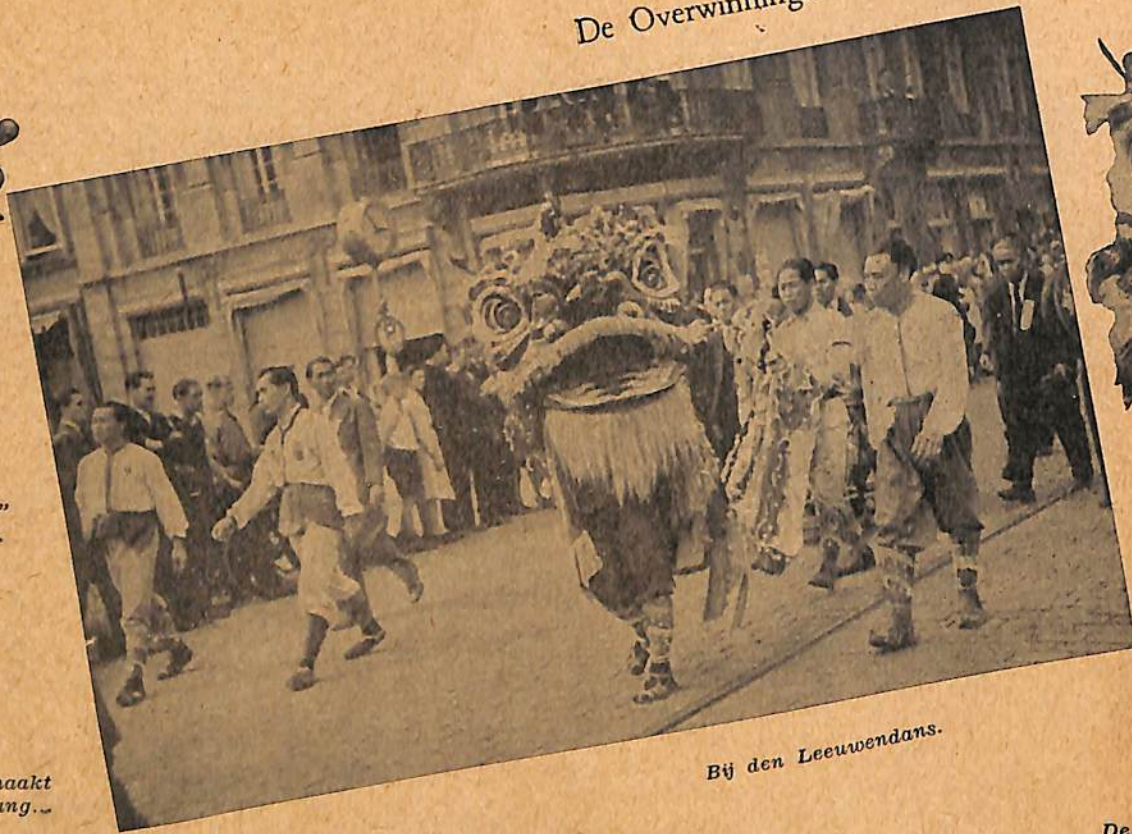
Onder rechts: Het Krontjong-gezelschap met zijn verlokkende klanken.....

De Overwinningsfeesten der

De draak „Long” met zijn drager.

De draak maakt zijn onnegang...

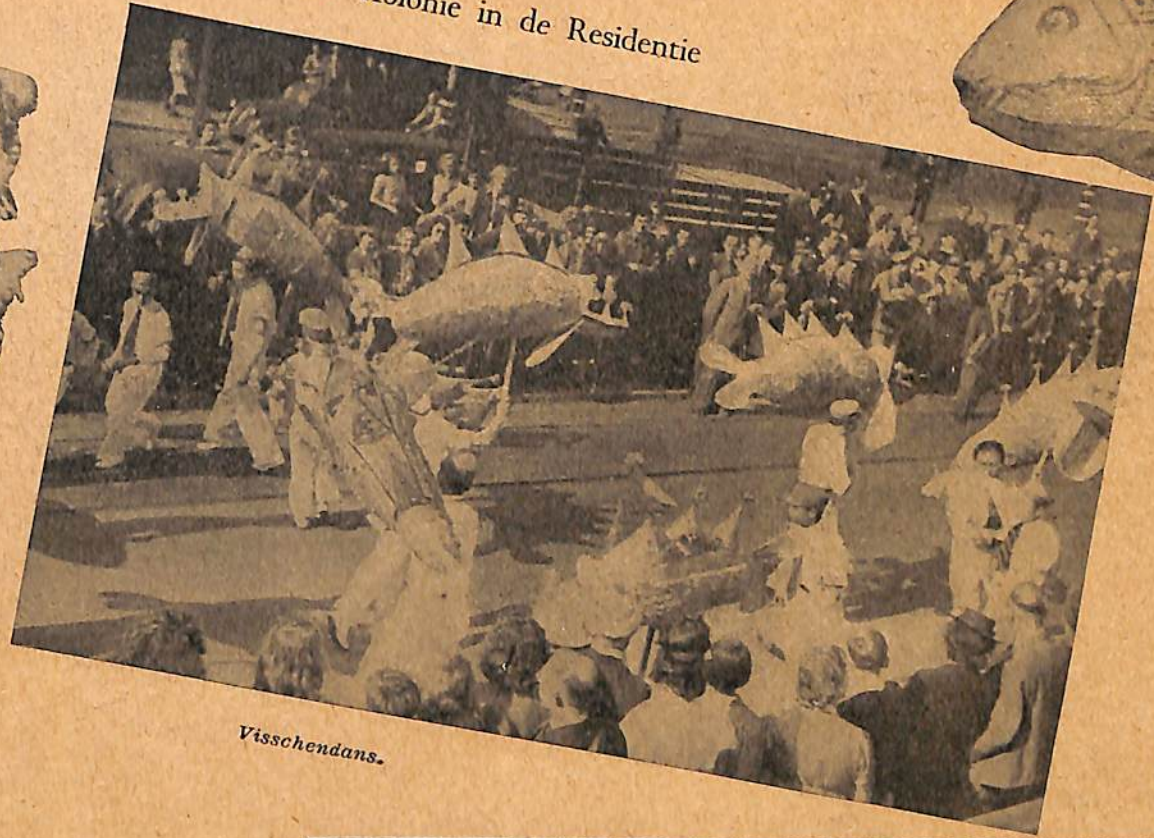

Bij den Leeuwendans.

De leeuw „Sikong”

Chineesche Kolonie in de Residentie

Visschendans.

Een der vischdragers.

1 onder: Burgemeester De Monchy tijdens zijn herdenkingsrede in de zaal van den Dierentuin te 's-Gravenhage.

2 onder: De leeuwen „Sikong” en „Kilong” in hun allegorisch gevecht.

De kranslegging voor de gevallen strijders der vrijheid.

De visschen in het hun wat al te ijle element...

3 onder: De voorzitter van het Chineesche Comité, de heer K. S. Cheung, spreekt de feestvierende Chineezzen toe.

4 onder: Oude Chineesche muziek ter opluistering van het vreugdefestijn.

Foto's S. Oppel

Het vette zwaard boven de dorre eilanden

Het zwaard van Damocles, dat boven de welvaart van Curaçao hangt, is in vette Venezolaansche olie gedoopt.

„Wat doet Venezuela?” is een vraag, die in Curaçao voor heden en toekomst wordt gesteld. De Consul-Generaal van de republiek aan den overwal is de machtigste man op óns eilandenrijkje, dat zich als een gordel van puimsteen slingert in de Caribische Zee. Ja, die Consul-Generaal. Zijn positie is zóó kwetsbaar, zijn positie in Curaçao geeft zóóveel aanleiding tot vriendelijkheid! Hij heeft dan ook een salaris van tienduizend harde Nederlandsche guldens per maand. Méér dan de beide andere grooten (de Gouverneur en de Nederlandsche Olie-directeur tezamen). En iedere Venezolaansche vader droomt bij het wiegskje van zijn jongen: „laat hem Consul-Generaal in Curaçao worden, Heer, of directeur van de douane in Maracaibo.” (Die directeur krijgt óók meer dan een ton per jaar; zijn baantje is ook erg verleidelijk).

Omdat Venezuela het geoliede zwaard van Damocles vasthoudt, dat met een plof zou kunnen neerkomen in den nek van Curaçao, daarom is Venezuela het machtigste land, ginds, bij ons, in Curaçao.

Want wie Curaçao zegt, zegt olie.

En Curaçao brengt geen druppel olie voort. Het raffineert ze. Het raffineert ze in twee van de grootste drie olie-raffinaderijen ter wereld. Aruba's Eagle (Standard Oil of New Jersey) en Curaçao's Shell, die in den oorlog niet minder dan zestig percent van alle geallieerde oorlogs-olie raffineerden, zoodat u niet behoeft te vragen hoe groot ze zijn.

Maar die olie komt uit Venezuela.

En wanneer Venezuela zou zeggen: „wij gaan onze eigen olie zelf raffineeren”, dan is het uit met de materiele welvaart van ons Curaçao en ons Aruba. Dan blijft er nog handel, scheepvaart, luchtverkeer over. Maar die drie vormen maar een kleine fractie van de olie-welvaart. Een welvaart overigens, die zeer eenzijdig op het materiele is gericht. Uw natje en uw droogje kunt ge op het terras van Willemstads „Americano” en Aruba's „Palmbeach-Club” in ruime mate genieten.

Maar hart en geest kunnen er deerlijk dorren. Er is, ergens op een aardig, oud plein in Willemstad een modern gebouw dat „Cultuur-Centrum” heet. Een land waar Cultuur is, heeft er niet zulk een nadrukkelijk Centrum voor noodig. En dit gebouw, met zijn even aanstellerigen als onwezenlijken naam zegt genoeg over den welstand, die de olie aan deze eilanden heeft gebracht. Alléén materiele welstand. The rest is silence... Maar misschien brengt die welvaart op Curaçao op den duur nog wat méér dan alleen maar lieve centjes en het weinige dat ge daarvoor krijgen kunt.

Onlangs heeft de merkwaardige L. G. Smith, men zegt wel: „s werelds knapste olie-raffinadeur”, een merkwaardige lezing gehouden voor de Rotary-Club op Aruba. L. G. Smith is directeur van

Aruba's „Eagle”, dus: van op één na de grootste olieraffinaderij ter wereld. L. G. Smith ziet er niet uit naar wat hij is. Hij mist alle irriteerende poze van een Captain of industry, doet niet aan de aanstellerij, waarmede in ons goede Nederland een hooge positie soms onverbreekelijk verbonden lijkt. L. G. Smith — de grootste man van Aruba en één van de grootsten van de hééle Standard — is een man die stokdoof en dood-eenvoudig is. Hij speelt graag biljart. Hij leest veel. Hij wordt op handen gedragen door zijn menschen. Hij heeft het nu in zijn rede over de toekomst van Aruba gehad.

Hij heeft de volgende omstandigheden, Arubaansche omstandigheden, uitdrukkelijk naar voren geschoven in zijn betoog:

- 1) de levensstandaard is hoog en geld is beschikbaar voor de verbetering van woningtoestanden, voedsel, vervoer enz., indien het materiaal maar verkrijgbaar is.
- 2) Vriendschappelijke betrekkingen worden onderhouden onder de Arubaansche bevolking, die zóó gedifferentieerd is als wellicht geen andere eilandenbevolking ter wereld (niet minder dan 52 nationaliteiten op ongeveer 30.000 inwoners!) Het toenemend aantal Clubs, Kerken, Cultureele Vereenigingen, is hiervan een bewijs.

Dit zijn de lichtpunten op een eiland, dat in 1925 nog landelijk en stil was, doch dat sedertdien oliecentrum is geworden: „boom”-eiland met alle gevolgen van dien.

Smith zeide:

„Als een gemeenschap een zoo belangrijke verandering ondergaat als Aruba sinds 1925, dan is het normaal, dat het eenigen tijd duurt, voordat de bevolking zich aan de nieuwe levenscondities heeft aangepast. Aruba, bijvoorbeeld, had voor 1925 een tamelijk evenwichtig bestaan

en het volk was over het algemeen tevreden met zijn levensomstandigheden. Gedurende de laatste twintig jaar echter, heeft het leven op Aruba een algeheele verandering ondergaan en het eiland is geworden tot een moderne industriele gemeenschap. Al het oude is veranderd en verandert nog steeds. Moderne huizen, hogere inkomens, verbeteringen op hygiënisch gebied, automobielen, betere kleeding werden geëischt. Een stroom van vreemdelingen heeft zich hier gevestigd en heeft de sociale toestanden een totale verandering doen ondergaan.”

Smith betreurt het dan, dat er op Aruba, waar men de laatste jaren immers veel gemakkelijker geleefd heeft dan in de meeste andere landen, thans ontevredenheid heerscht en zorg voor de toekomst. Volgens hem ligt de oorzaak hiervan in het feit, dat in bijna alle lagen der bevolking het verdienen van geld een te groote plaats inneemt.

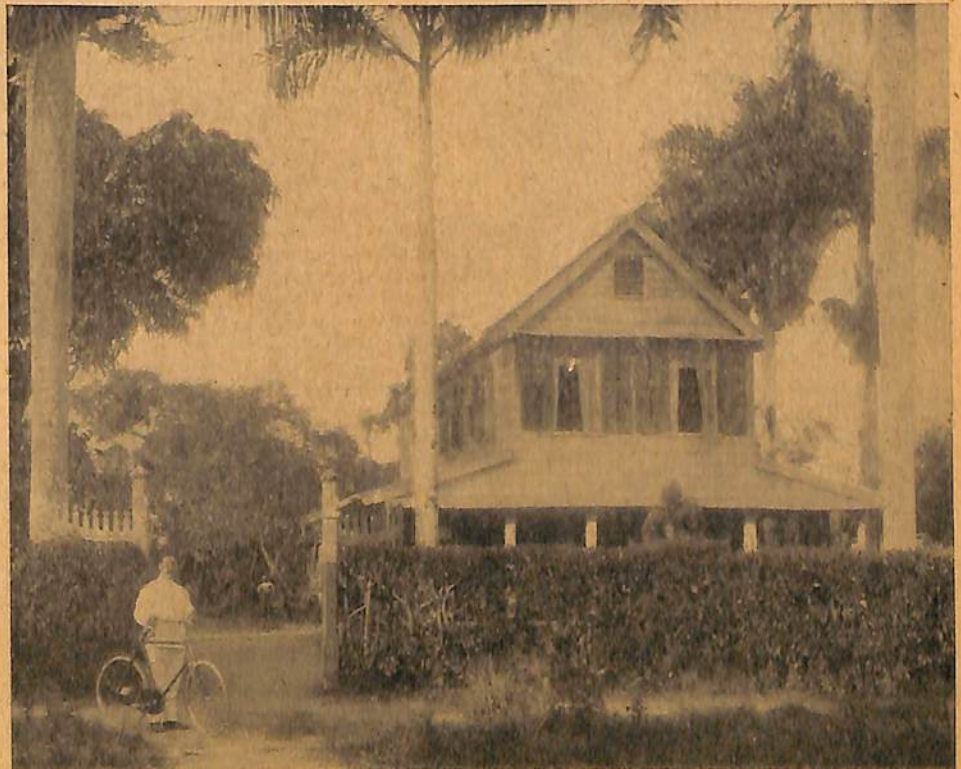
Wanneer schrijver dezes een man als Smith zulke dingen hoort zeggen is hij — met alle eerbied voor den sprekenden idealist persoonlijk — toch wat wantrouwig. Hij denkt dan toch altijd aan den passie-prekenden vos. Is het de Standard Oil of New Jersey niet alléén en uitsluitend om geld-verdiene te doen?

Dit neemt niet weg, dat die goede heer Smith glad gelijk heeft. Want het eiland Aruba méér nog (en dat wil wat zeggen!) dan het eiland Curaçao is, naar den geest, precies zoo dor als zijn landschap.

Maar gróót is zijn raffinaderij.

En kolossaal is zijn groei.

Die twee speldeprikjes op de kaart — Aruba en Curaçao — worden economisch steeds maar belangwekkender. Op ieder gebied. Nu óók weer op dat van het luchtverkeer. Over dat alles gaan wij in dit weekblad méér vertellen. Aspecten te over. Maar altijd met dat zwaard er boven. Dat zwaard van den Venezolaanschen Damocles. MACAMBA.

PARAMARIBO — EEN SURINAAMSCH WONING.

In memoriam

Prof. Dr. B. Schrieke

Een kenner van
Oostersche letteren en volkenkunde
ging heen....

In den nacht van 11 op 12 September j.l. is te Londen, waar hij vertoefde als lid van de Nederlandsche delegatie ter Conferentie van de Vereenigde Volken, geheel onverwacht overleden Prof. Dr. B. J. O. Schrieke, even vóór de voleindiging van zijn 55ste levensjaar.

Een wel uitermate geslaagd en voor de gemeenschap nuttig leven is daarmee veel te vroeg afgesneden.

Men moet, als ondergeteekende, het voorrecht hebben gehad, het werkleven van een man als Schrieke van begin tot einde — vele jaren zelfs van zeer nabij — te hebben gevolgd, om ten volle te beseffen, wat wij, zijn naaste medewerkers, wat de Nederlandsche Staat, ja, men mag gerust zeggen, wat de internationale samenleving in hem verloren hebben. Slechts heel zelden komt men figuren tegen, waarin een sterk karakter, een schier onuitputtelijke werkkraft, een veelomvattende geest, een meesterlijk organisatievermogen en een scherpe intelligentie op een zoo harmonische wijze vereenigd zijn. Welke taak hij in de dertig jaren, welke hem gegund waren te arbeiden, ook op zijn weg gevonden heeft, steeds heeft hij haar verricht met den inzet van zijn gansche sterke persoonlijkheid. Dit begon al met zijn promotie in de Oostersche letteren — cum laude — op het proefschrift „Het boek van Bonang”. Het vond zijn vervolg in zijn werkzaamheden bij het Bureau voor Inlandsche Zaken te Batavia, zijn bemoeiingen, eerst als conservator, later als directeur en bestuurslid van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap. Dan volgden zijn professoraten (in 1924 aan de Rechtshoogeschool te Batavia als hoogleeraar in de Sociologie; in 1936 als buitengewoon hoogleeraar in de Koloniale Volkenkunde aan de Universiteit van Amsterdam), zijn functies als Regeeringsvertegenwoordiger (in 1936 op het Fourth Pacific Science Congress te Tokio; in 1937 op het Negenmogendhedencongres te Brussel; thans sedert slechts enkele weken ter bovengenoemde Londense conferentie). Zijn magistrale studierapporten, resp. in 1927 over de woelingen ter Sumatra's Westkust en in de jaren 1935 en '36, ingevolge een opdracht van het Julius Rosenwaldt Fund, over „All Americans”, getuigen van dezelfde degelijke toewijding. Talrijke andere, publicaties verschenen van zijn hand, zooals de veel-geciteerde „Prolegomena tot eene sociologische studie over de volken van Sumatra” (1925). In de functie van Directeur van Onderwijs en Eeredienst (1929-'34), bleek hij een bestuurder van uitzonderlijk formaat.

Het bovenstaande geeft echter nog geenszins een volledig overzicht van zijn werk. Zoo nam hij in 1939 zitting in het zoo ephemere vijfde kabinet-Colijn. Voeg daarbij zijn vele bestuursfuncties — door hem nimmer als sinecure opgevat — en zijn werkzaamheid voor tal van

Wijlen Prof. Dr. B. J. O. Schrieke.

belangrijke instellingen en internationale congressen, zooals het Indisch Comité voor Wetenschappelijke Onderzoekingen,

welks vice-voorzitter hij vele jaren was, het vijfde International Pacific Science Congress te Batavia (1929), het Intern. Aardrijkskundig Congres te Amsterdam (1938), het Intern. Congres voor Anthropologische en Ethnologische Wetenschappen te Kopenhagen (1938), en men zal zich eenigermate een denkbeeld er van kunnen vormen, hoe zeldzaam rijk en efficient dit leven is geweest.

Het was een groot voorrecht, onder zijn leiding te mogen werken. Hij verstond het geheim, uit ieder van zijn medewerkers het beste te halen, wat ze vermochten te presteeren, door hun de gelegenheid te scheppen, onder zoo gunstig mogelijke condities zooveel mogelijk in overeenstemming met hun aanleg te arbeiden. Geen wonder dan ook, dat banden van oprechte genegenheid hem met zijn medewerkers verbonden.

Wij zullen hem zéér missen, meer nog, dan wij ons op dit oogenblik reeds vermogen te realiseren. Zijn plaats zal niet licht door een ander kunnen worden ingenomen. En zijn groote plichtsbetrachting, zijn zelfverloochenende toewijding aan de taak, waarvoor lot en neiging hem gesteld hadden, zullen ons, zoolang het ons nog gegeven zal zijn te werken, ten voorbeeld strekken.

Mr. J. KUNST.

De namen **Suriname** **Paramaribo** verklaard

Verschillende schrijvers hebben beweerd, dat Suriname zijn naam te danken zou hebben aan lord Willoughby of Parham, die, toen hij de landstreek in 1650 in bezit nam, haar ter eere van lord Surrey den naam van Surry-ham gaf, later tot Suriname verbasterd.

In de geschiedenis van Britsch-Guyana van 1840 dischte Dalton dit verhaal op, dat Nederlandsche schrijvers later overnamen. Geheel ten onrechte.

Het land Suriname heeft zijn naam aan de rivier van dien naam ontleend, een woord van Caribischen oorsprong, waarvan niet minder dan 30 uiteenlopende schrijfwijzen bekend zijn. De veronderstelling, dat het woord Suriname van een Indianenstam, de Surinen zou zijn afgeleid, moet eveneens worden verworpen.

De naam van de rivier Suriname zou, volgens Indianenkenners, zijn afgeleid van Soelonama of Soelinama (men lette hierbij op de verwisseling van l en r, hetgeen in West-Indië veel geschiedt) beteekenende: „vol met watervallen”.

De oudste Nederlandsche bron — het rapport van den Commies-Generaal A. Cabeliau — van 1599 spreekt van Surinamo, de oudste Engelsche bron — kapitein Keymis, die met sir Walther Raleigh in 1595 en 1596 eenige reizen naar West-Indië medemaakte — van Shurinama. Op de oudste kaarten van het land leest men de schrijfwijze Sername, Sorrenam en Suraname.

Ook van den naam van de hoofdplaats Paramaribo zijn vele uiteenlopende schrijfwijzen bekend. Ongetwijfeld is het woord ook van Indiaanschen (Caribi-

schen) oorsprong en niet, zooals de fabel luidt, afgeleid van den naam van lord Willoughby of Parham, aangezien er reeds in 1613 een Amsterdamsche factory Parmurbo bestond, dus 37 jaren vóór de stichting van Willoughby's kolonie op de plaats, waar een Indianenstam op een schelp- of zandrits was gevestigd.

De deelen van het woord Para en ibo of bo vindt men in tal van namen in Zuid-Amerika en Suriname terug. In Caribische talen beteekent bo: te, dus: op, dus: vestiging, dorp. Men veronderstelt, dat zich daar ter plaatse (waar Paramaribo ligt) Kaliënja's (de Indianen noemen zich in 't Caribisch Kaliënja) uit de Para, dus Para-Moeroe, kinderen der Para gevestigd hadden. Ook wordt beweerd dat Paramaribo de beteekenis van Groot-opperhoofds-kreek zou hebben en genoemd zou zijn naar het opperhoofd Arimoribo, dus kreek van Arimoribo.

Een andere gissing is, dat de Arrowakken Paramaribo Simarabo noemen, samensmelting van Simara, dat is pijl en abo of boog, misschien naar aanleiding van het oude historische Surinaamsche wapenschild, waarop een Indiaan en een Boschneger met pijl en boog als schildhouders voorkomen.

De Creolenbevolking noemt de stad foto, naar het fort (Zeelandia).

Ofschoon de Zeeuwsche veroveraar van Suriname (Abraham Crijnssen) op 27 Februari 1667 aan de stad den naam Nieuw-Middelburg gaf en gouverneur Heinsius haar Surinaamsburg noemde, hebben deze namen nimmer ingang gevonden. Het bleef Paramaribo!

FRED. OUDSCHANS DENTZ.

Rara Mendoet

Wat van de Javaansche cultuur internationale bekendheid heeft verworven is, wat men zou kunnen noemen, het officieele gedeelte ervan; datgene wat onder vorstelijke bescherming is gegroeid. Men is daarom geneigd de Javaansche litteratuur te beschouwen als onverbreekelijk verbonden met mystiek en ridderromantiek, haar ieder realisme te ontzeggen. Niets is minder waar. Buiten de vorstenhoven, onder het volk, kwam ook litteratuur voor, welke uiteraard niet tot uiterste verfijning was gekomen, doch weldadig aandoet door haar frisheid en realisme.

Eén van de bekendste producten van de Javaansche volkslitteratuur is ongetwijfeld „Rara Mendoet”, welke roman haar weg heeft gevonden naar het moderne Maleische tooneel en de aandacht heeft getrokken van Oriëntalist.

Het is Brandes geweest, die zich 't eerst waardeerd daarover uitgelaten heeft. In 1919 hield de heer J. Kats een hooggestemde beschouwing er over op het Eerste Congres voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Java te Solo, waarin hij „Pranatjitra” en „Rara Mendoet” vergeleek met „Tristan en Isolde”.

Voor zoover bekend, verscheen de roman het eerst in druk in 1873, verzorgd door den bekenden Javanicus F. F. Winter Sr. De uitgave van de Volkslectuur verschilt weinig daarvan.

In 1898 werd ze voor de wajang wong (Javaansch tooneel) bewerkt door Ko Mo An, één van de vele Indo-Chineezers, die belangstelling hadden in de Inheemsche litteratuur.

Een Hollandsche vertaling onder den naam „Pranatjitra” door Prof. Dr. C. C. Berg zag een tiental jaren geleden het licht bij C. A. Mees te Santpoort.

Hieronder volgt dan het verhaal van „Rara Mendoet”:

Sultan Agoeng van Mataram veroverde Pathi en onder den buit bevond zich een schoone maagd, Rara Mendoet, die door den vorst aan Toemenggoeng Wiragoena ten geschenke werd gegeven. De oude Toemenggoeng vatte vlam voor de schoone Patische, maar deze voelde er weinig voor sellir (bijvrouw) te worden van een grijsaard. De voornaamste echtgenoot van den rijksgroute, die blijkbaar van alle ijverzucht vrij was, stelde pogingen in het werk Rara Mendoet over te halen zijn zin te volgen, doch tevergeefs.

Om haar tot rede te brengen werd ze door den toemenggoeng gedwongen strootjes (inlandsche sigaretten) te verkoopen en moest een bepaald hoog bedrag elken dag storten, bij gebreke waarvan ze gestraft zou worden. Doch de schoonheid van Rara Mendoet deed wonderen: de jongelingen van Mataram (Djocjakarta) verdrongen zich voor haar stalletje op de markt en betaalden grif voor haar strootjes, en vooral die, welke in aanraking waren geweest met haar roode lippen werden het meest geliefd.

Wij citeeren uit de uitnemende vertaling van Prof. Berg:

Nu was het tijd om haar toilet te maken. Hoe smaakvol wist zij zich te klee-

den, hoe lieflijk werd haar uiterlijk! En 't mocht niet zijn, dat iets mankeerde, dat iets het fraai geheel bedierf! Haar kleedje was van wit katoen, model Rengganis haar borstdoek, fijn, in vermiljoen, met zilverloof versierd, was kostelijk om te aanschouwen. Een nieuwe maan gelijk was het paarse smeer der slapen.

Zij had haar haarwring, bloemgetooid, dwars achter 't hoofd gebonden, en stuivend dwarrelde er de geurige malati; ook de ingestoken tjampaka droeg het hare er toe bij den haartooi fraai te maken. De oorhangers, bapangmodel, hadden slechts één knop, en wel een flonkerend juweel, dat haren glans verhoogde en min verwekte in der mannen hart.

Haar huid ging schuil onder den gouden bereh. Een paars gebloemde mantel

dekte haar schouders. Haar oogen, aan de buitenzijden smal toeloozend, verliefdheid wekten zij. Hoog stonden de oogwimpers, en wezen naar het luchtruim. Als spalken van gebroken leden, zóó was de lijn der kaken; als blaadjes van imba waren de wenkbrauwen. De neus was welgevormd, welheerlijk om te aanschouwen.

Als partjes van de doerian zoo waren hare wangen. Een doorgesneden manggistan gelijk zoo vlamden de roode lippen, als hommelveugelen waren hare tanden. De slapen efen, zooals het slagvlak van den hamer. Als ranken van den gedoeng zoo was haar slanke hals; de schouders hoekig, en in hun vorm gelijk een gouden weegschaal.

Een boog gelijk, zoo slank en fraai de armen. De boezem zacht gewelfd, de bovenarm recht, ivoren klappers beide borsten. Haar teere vingers geleken loten van den tandjoeng. Slank was haar leest, een uitgetrokken dolk gelijk. Als poedak's omgekeerd, zoo waren hare kuitzen; als druppelen dauw de nagelen.

„En toen, daar loopend op den weg, stelde de maagd Mendoet zich in postuur, en frank en vrij liet zij haar bliken gaan, een vlug en vroolijk flikkeren, naar daar, naar ginds, gelijk het flikkeren van vele pijlen, wegvliegend, treffend 't gindsche doel. En dien haar blik in 't harte trof, die viel en sloeg wild met de armen, en kon niet ver meer gaan en gaf zijn reisplan dan maar op en hinkelde haar achterna.

En wie haar ook ontmoette, kwam onder den invloed van de schoonheid van Rara Mendoet van Pati; zij keken op of zwiwend om zich heen en voelden, hoe de min hen had bevangen. Het was ais waren zij getroffen door een stille kracht, als had een tooverij hen aangegrepen, en hunne ziel gelokt naar Rara Mendoet, de maagd, die aller hart vaneenreet. Een weduwnaar voelde zich, die nog een vrouw had bij zich thuis, en weg was de herinnering aan zijn gade; hij voelde

zich een vrijgezel, door zorg voor vrouw noch kind gekweld.

En aan de kanten van den weg, daar schreeuwden en daar juichten en hoesten, niesten telkens weer, en bootsten diergeluiden na, en tjlpten, floten, zongen de vele lediggangers, en deden alles wat de aandacht maar kon trekken. En anderen riepen luidkeels uit:

„Wat is het, dat daar zoo flonkert? Een geest, een nymf?” Weer anderen zeiden: Het is iets ongewoons! Want goudgeel glanst haar huid en blinkt als zilverloover.

Hoe jong ziet zij er uit!...”

Nu was Mendoet gekomen bij de waereng op Prawiramantren. Daar trof zij reeds geordend aan de mand met al het rookgerei.....

„En slechts om peukjes ging de strijd

van hen, die wilden koopen. 't Was een gebots, geduw, gedrang...! Van achteren sloten zich weer aan, die reeds geholpen waren, want ook al was de koopprijs hoog, een elk gaf graag meer dan de waarde; een kwaad gevolg van 't minnevuur der koopers!

Daar zat, die haar zoo pas was nagegaan, nu klagelijk neer, plat op den grond, vriend Djaka Leloer. Zijn woord klonk als een klaagzang, meelijwekkend: „Waar is nu toch mijn peukje?” Het meisje reikte hem er één; hij nam het aan en met de lippen greep hij 't vast; hij liet zich vallen met een plof en lachte breed, de oogen halfgeloken en pinklend van genot: „Ach, moeder, ach wat lekker! En kostte 't mij nog buiten 't geld een oude koe, ik zou het grif betalen!”

En ieder, die haar waren kocht, schoof 't rood gordijn van zijden stof ter zij en reikte haar zijn geld: een Spaanschen mat, een dukaton, drie Engelschen..... En wilden zij haar waar al niet, toch zetten zij hun plannen door haar in 't gelaat te schouwen.”

Pranatjitra, een zoon van een bemiddelde weduwe, kwam te Mataram om mee te doen aan de door Toemenggoeng Wiragoena aangekondigde hanengevechten. Op de markt zag hij Rara Mendoet en zij hem.

„Daar viel haar oog op Pranatjitra en Pranatjitra zag Rara Mendoet. Elk zag

den ander goed, elk was voor den ander goed te zien. En 't was, als viel fijn porselein op harden steen; zoo spatte 't hart van elk van hen uiteen, in hevige ontroering."

De Javaansche Romeo gelastte zijn dienaar te vragen wie de schoone verkoopster was en de Javaansche Julia beval één van haar dienaren onderzoek te doen naar den schoonen jongeling.

Pranatjitra stuurde zijn knecht om strootjes van Rara Mendoet te koop en het meisje schreef op één er van enkele regels om van haar liefde blijk te geven en om Pranatjitra te vragen in dienst te treden bij den toemenggoeng, opdat ze elkaar dikwijls konden ontmoeten.

„Ga bij den Toemenggoeng in dienst! Dan zal het U niet moeilijk vallen met mij te saam te zijn in Wiragoena's huis, op welken tijd des daags het U behagen moge!

De aarden wal des dooden mans;
Eén grafkuil voor twee menschen.
Waar in de toekomst zij getweeën

[binnegaan.

Dit is het slot; mijn brief is af."

Dit versje keert telkens terug in het boek, herhaald door Rara Mendoet, alsof ze het einde van beiden voorvoelde.

Pranatjitra trad in dienst bij den toemenggoeng en den eersten nacht reeds ontmoetten de beide geliefden elkander.

Den volgenden dag, toen ze weder bij elkaar waren, werden ze betrapt. Pranatjitra vluchtte en Rara Mendoet werd door den toemenggoeng afgeranseld, waarna ze werd opgesloten.

's Nachts keerde Pranatjitra terug en bevrijdde zijn geliefde. Ze vluchtten samen en kwamen bij den Oja, die hen wilde overbrengen. Bekoerd door de schoonheid van Rara Mendoet liet hij telkens de prauw terugdrijven om haar langer te kunnen zien.

De mannen van den toemenggoeng, die opdracht hadden gekregen de vluchtelingen te achtervolgen, kwamen ook bij den Oja aan en riepen Pranatjitra en Rara Mendoet ziende, den veerman toe terug te keeren.

Deze raakte onthutst bij het zien van zooveel gewapende mannen en bleef roerloos zitten, zoodat de prauw vanzelf terugdreef.

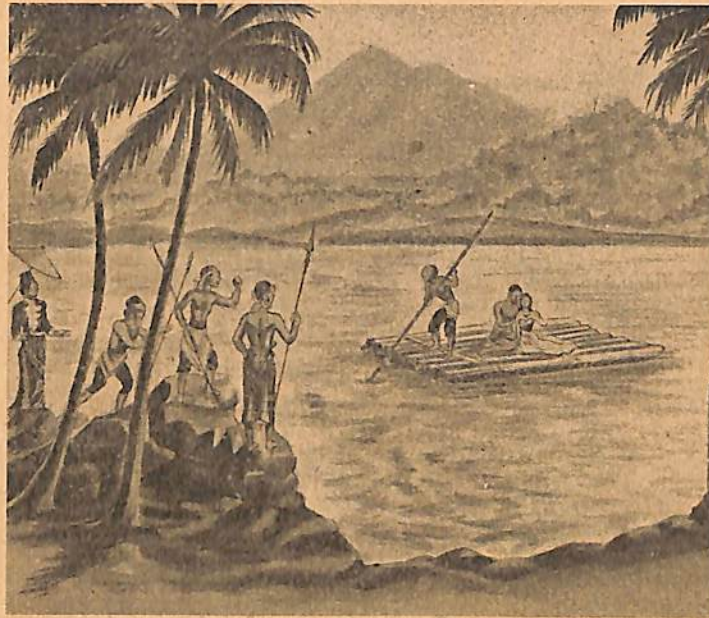
„Op dat moment was 't bootje reeds den kant genaderd. De afstand tusschen wal en boord was ongeveer de lengte van twee lanssen, liggend.

Met luider stem riep Wirabradja uit:

Hei, Pranatjitra! ge hebt ons heel wat last bezorgd! 't Is heusch maar goed, dat we je hier ontmoeten! Was niet de stroom een hindernis geweest, dan was je vlucht gelukt, en dan had geen van ons den schaker achterhaald! Nu, kom aan land, mijn waarde! Wij moeten je — zoo luidt de opdracht — melden: De kjai wensch, dat je met ons zult medegaan!"

De toegesprokene gaf geen antwoord. Hij bleef maar zitten, waar hij zat, en deed alsof hij 't heel plezierig vond. Hij bood Rara Mendoet een siri-pruim en zij bood hem de hare. Verbijsterd was een ieder, die het zag, en ze zeiden:

Heeft hij de woorden niet gehoord, dat zij nog op hun dood gemak elkander pruimpjes voeren? Of houdt hij ons voor bamboe-oogen, dat hij zoo rustig daar blijft zitten?..."

Nog altijd bleef hij rustig zitten en keurde hem geen antwoord waardig. Het meisje hield hij op den schoot en kuste en streefde haar. De oude Dogong was onthutst; hij staarde hen maar aan met open mond, en vergat het vaartuig voort te roeien. Toen maakte zich toorn van den patih van Wirasakti meester, toen hij zag hoe Pranatjitra met hem spotte. Zijn mannen gaf hij bevel om hem meteen maar weg te sleuren. Zij, met hun twaalf daagden hem toen uit en sneevend spraken zij hem toe: Hé, Pranatjitra, kom aan land! Zeg, hei daar, veerman! Zeg, ben je heusch van plan om er van door te gaan met een ontsnappen dief? Hei, man, pas jij maar op, want 'k schiet je anders door je kop!"

De oude Dodong sidderde van angst en stuurde 't scheepje naar den kant.

Na een hevig gevecht werd Pranatjitra overmeesterd en de troep maakte zich

gereed naar Mataram terug te keeren.

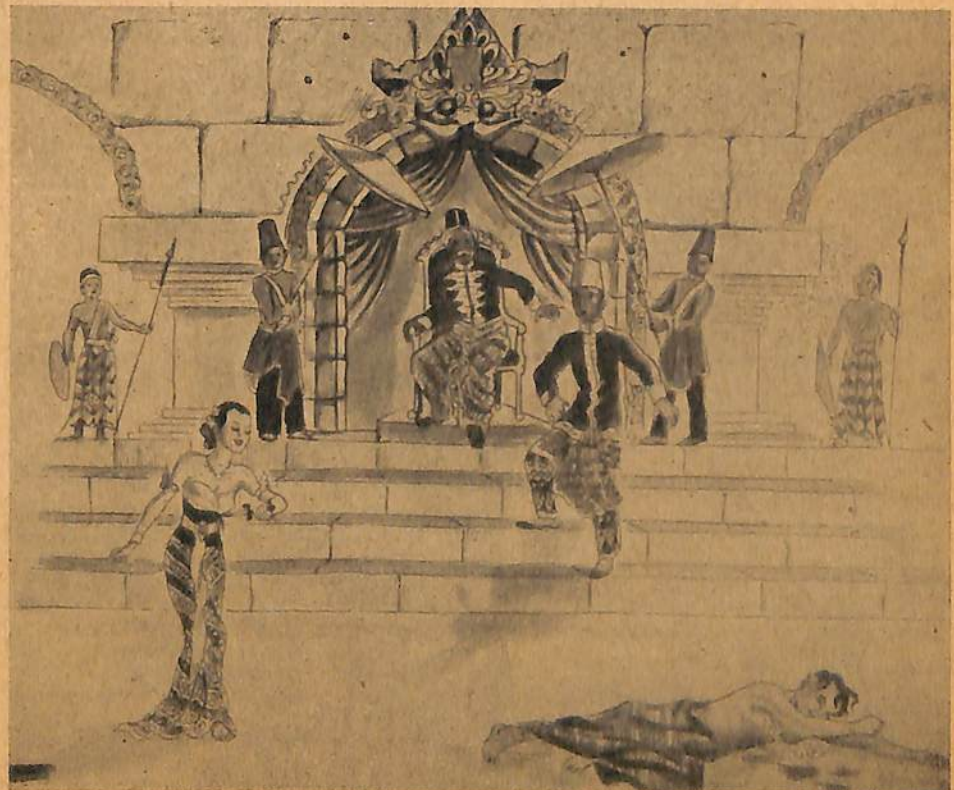
Intusschen stond goos Pranatjitra daar, gebonden, in de stoet, vooraan. Maar 't was hem toen de touwen hem omsnoerden, of hij gebonden lag in harer armen boei; en toen hem 't onderstuk der lans getroffen had, het linker schouderblad hem pijnlijk had gewond en 't eene handgewricht, was 't hem, alsof Rara Mendoet in 't geurig slaapvertrek vol hartstocht hem omkneeld had. Zoo suggestief werkt innige liefde!

Intusschen weende Pati's maagd, Rara Mendoet, en hield de handen voor het gelaat. Dan reeg zij bloemen tot een krans aaneen, de bloemen aan haar wrong ontnomen, jasmijnen en orchidee, ze vlocht ze tot den vorm van soeroeng-pati. En gambir-bloemen, uit heur haar genomen, bond zij te zaam in gadjahngoeling vorm. Zij hing den krans hem om den hals, dat hij van 't oor hem reikte tot de borst.

Een soemping schoof zij achter 't oor en om zijn schouders hing zij 't rood gewaad. Rara Mendoet verliet hem niet, als was zij met hem samen in 't zoete slaapvertrek.

Te Mataram aangekomen werden ze voor den toemenggoeng geleid. Deze doorstak Pranatjitra met een kris.

„De borst van Pranatjitra was getroffen; het bloed spoot met een straal in 't rond. Stuiptrekkend viel hij neer.

Een kreet:

„O maagdelijn van Pati, o zusje, kom mij spoedig na: Aan 's hemels poort zal ik je wachten! Ach, mijn robijn, ach, mijn Rara Mendoet!...

Op dat moment vernam Mendoet, nog schreiend, Pranatjitra's kreet: daarginds in den pendope sterft hij doorstoken met des kjiaji's kris! Er flitst haar door het brein één enkele gedachte: zij volgt hem in den dood!

De hartstocht van haar schreien zwol. Zij sprak: „Ik zal, o oudere broeder, met jou het leven laten! Ik kan alleen niet achterblijven, want al mijn min heb 'k uitgeput voor jou.

Eén gapend gat, o oudere broeder.
En twee de menschen, die er

[binnengaan.

Daar zag Rara Mendoet haar bagoes Pranatjitra, met bloed besmeurd, stuip-trekkend op den grond, in de pendope vóór den Toemenggoeng, vóór kjiaji Wiragoena. Nog was diens kris ontbloot, nog was ze niet van 't bloed gereinigd. Snel vluchtte 't meisje weg uit 't Oostelijk bijgebouw. Voort liep zij, voort, in blinde vaart naar 't wapen, dat daar nog lag, nog voor 't gebruik gereed. Zij stootte toe: juist in de hartstreek drong het lemmet.....

Heer Wiragoena schrok, ontsteld. Daar lag nu Pati's maagd nog schokkend 't schoone lijf, den dood nabij, op harden grond. Naar adem snakkend snikte zij, ook deerniswaardig: Ik kom, o oudere broeder, U na. Ginds aan de hemelpoort zult gij mij vinden!

Een aarden wal,
Het stukje grond eens dooden,
Eén gapend gat, o, oudere broer,
Maar twee degenen, die er

[binnengaan!...

Op voorstel van den patih werden ze in hetzelfde graf begraven.

Nu geschiedde, zoo wordt verhaald, de wassing van de lijken van Rara Mendoet, van Pati's maagd, en van goes Pranatjitra.

Gereinigd, werden zij gehuld in dubbele doeken, vier in aantal. Vervolgens werden zij vervoerd naar Tjeporan des patih's dessa. Daar werden dan de twee begraven te zamen in één enkelen kuil. Thans werd gehandeld naar het woord, dat in haar raadselspreuk besloten was:

Eén gapend gat,
En twee de menschen, die er

[binnengaan,

Goes Pranatjitra en Rara Mendoet.

Een goede raad

aan onze Lezers

Lezers, onze papiertoewijzing is beperkt!

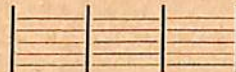
Zoo gij zeker wilt zijn, ieder nummer van „Het Indisch Nieuws" te ontvangen, abonneert U!

Doch zelfs hiermede doet U goed, spoed te betrachten.

Als eenmaal onze lijst abonné's volgeboekt is, kan er onherroepelijk niemand meer bij.

Abonneert U, in uw eigen belang, op den kortsten termijn!

Het lot der

Ned. Krijgsgevangenen en Geïnterneerden in de Oost

Het nieuws, dat zoo langzamerhand begint door te komen over het lot der Nederlandsche krijgsgevangenen en geïnterneerden in Nederlandsch-Indië, is — naar men reeds vrijwel algemeen verwachtte — allesbehalve gunstig.

Intusschen schijnen de levensomstandigheden van de twee categorieën: krijgsgevangenen en geïnterneerden, sterk te verschillen. En dit verschil valt, merkwaardigerwijs, ten ongunste van de laatste groep uit.

De situatie der krijgsgevangenen op Java en Celebes kan n.l. niet slecht genoemd worden. Over Borneo zijn nog geen gegevens binnen gekomen. Men

waar de woningtoestanden dan ook navenant zijn. Ook de hygiënische toestanden laten veel te wenschen over. Intusschen echter worden reeds medicamenten aangevoerd. Door voedseltransporten is ook de levensmiddelen situatie verbeterd.

De eerste transporten van geëvacueerde geallieerde krijgsgevangenen uit Sumatra zijn te Singapore aangekomen.

De bevrijde Nederlandsche krijgsgevangenen zullen naar een bergklimaat in Indië zelf worden gebracht, om op hun verhaal te komen. Ook zal men ex-krijgsgevangenen naar Australië en Nieuw Zeeland brengen. Zij, die een langdurige periode van herstel behoeven, zullen naar het moederland terugkeeren.

Het ligt in het voornemen alle Nederlandsche krijgsgevangenen, die zijn bevrijd uit de verschillende gebieden in het Verre Oosten, die door de Japanners bezet zijn geweest, naar Indië terug te voeren.

Hun aantal wordt geschat op 25.000.

HET VADERLAND IS VRIJ.

Ten huize van Luitenant-Kolonel Wright, consul voor Holland te Toorak, Victoria, werd op 8 Mei de bevrijding van Nederland gevierd.

Tweede van links: generaal-majoor N. W. L. van Straten. Naast hem Joris Ivens, Nederland's meest bekende cineast, die de bevrijding van Indië zal filmen. Ivens heeft in Spanje en China gewerkt; de Canadeezen prezen het werk dat hij voor hen deed.

vreest echter, dat daar de toestanden minder florissant zullen blijken.

Anders staat het met de geïnterneerden. Mevrouw Tjarda van Starckenborgh Stachouwer, de echtgenoot van den landvoogd, die in het kamp te Tijdeng geïnterneerd is geweest, gewaagde van veel te enge behuizing. Honderd en meer personen werden soms in een woning ondergebracht. Mevrouw Van Starckenborgh heeft besloten tot het laatste toe het lot van haar landgenooten te blijven deelen. Hiermede het voorbeeld volgende, dat destijds de gouverneur-generaal zelf gaf.

Een groot aantal geïnterneerden, vooral vrouwen, is in Batavia gecentreerd,

De ironie van het lot

De Duitschers en N.S.B.-ers, niet slechts uit de West, doch ook die uit Nederlandsch Oost Indië, zijn in Suriname geïnterneerd op de Joden Savanna, het voormalig dorp van de Portugeesch-Joodsche natie.

De Duitse vrouwen zijn ondergebracht in een R.K. klooster bij Onverwacht aan de Pararivier, een flink eind van Paramaribo verwijderd.

Op de Joden Savanna staat de ruïne van de synagoge van de Portugeesche Joden, dateerende uit de vorige eeuwen.

De ironie van het lot kan soms weldadig aan doen.....